

แหล่งท่องเที่ยว ในตำบลแม่หล้า

อนุสรณ์สถานสองมหาวีรบุรุษเมืองแพร่ (ปู่ญาพล - พระยาเมืองไชย)

สืบเนื่องจากในปี ๒๕๕๒ เป็นปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่พสกนิกรชาวแพร่จะได้แสดงออกถึงความจงรักภักดี โดยการจัดทำโครงการเฉลิมพระเกียรติขึ้น ให้มีการจัดสร้างอนุสาวรีย์สองมหาวีรบุรุษ ผู้ทำคุณประโยชน์กับจังหวัดแพร่ ซึ่งจากความเห็นของคณะกรรมการดำเนินงานหลายฝ่าย ได้ศึกษา ค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์ผู้สร้างเมืองแพร่ จากหลักฐานต่าง ๆ และได้รับความเห็นชอบจากกรมศิลปากร ดังนั้น จึงมีมติเห็นชอบให้สร้างอนุสาวรีย์ปู่ญาพลและพระยาเมืองไชย (พระยาศรีสุริยวงศ์) บริเวณสี่แยกใจไก่แม่หล่าย ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในสมัยของท่านผู้ว่าราชการจังหวัด (นายอนุกุล คุณาวงศ์) เป็นต้นมา

ประวัติปู่ญาพล มหาบุรุษผู้สถาปนาเมืองแพร่

ปู่ญาพล เป็นผู้นำในการสร้างเมืองพล เมื่อปี พ.ศ.๑๓๗๑ โดยนำคนไทยส่วนหนึ่งอพยพลงมาจากเมืองเชียงแสน ไชยบุรี และเชียงพางคำ เพื่อสร้างบ้านแปงเมืองใหม่ บนที่ราบริมฝั่งแม่น้ำยมเป็นคนแรก และขนานนามว่า “เมืองพลนคร” และในปี พ.ศ.๑๓๗๒ ได้สร้างวัด โดยให้นามว่า “วัดหลวง” และต่อมาได้สร้างพระวิหารหลวงเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระเจ้าแสนหลวง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปประธานเมือง ปู่ญาพล ได้ประกอบพระราชกรณียกิจด้านต่าง ๆ อย่างเต็มพระสติกำลังความสามารถปกครองดูแลทุกข์ สุข ของประชาชนในทุกด้าน มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีพลังความคิด พลังจิตที่เข้มแข็ง ใฝ่เรื่องของศาสนา และความเชื่อโหราศาสตร์ และสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติเมื่อทราบภาพมากจึงมอบบ้านเมืองให้ราชบุตรปกครองดูแลสืบไป ส่วนปู่ญาพลได้แสวงหาที่สงบ

ละทางโลกบำเพ็ญเพียร เพื่อศึกษาความลึกลับ ซบซึ้งของธรรมชาติ จนกระทั่งเกิดบารมีแก่กล้าสามารถบันดาลให้
เกิดสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ท่านได้ให้ความสนใจเรื่องของ “ดวงวิญญาณ” และเป็นความเชื่อของชาวแพร์คือ “ปู่
เจ้าสมิงพราย” ที่ปรากฏในลิลิตพระลอว่าอาจเป็นดวงวิญญาณของมหาบุรุษก็เป็นได้ ท่านได้สร้างคนที่มีคุณภาพให้
อยู่ในสังคมที่สงบสุขเป็นผู้ “เบิกฟ้า พลิกดิน” โดยแท้

ประวัติพระยาเมืองไชย (พระศรีสุริยวงศ์) วีรบุรุษเจ้าเมืองแพร์

พระยาเมืองไชย (พระยาศรีสุริยวงศ์) เป็นเจ้าหลวงผู้ครองนครเมืองแพร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๐๙
– ๒๓๕๘ พระองค์ทรงเป็นผู้นำในการชักจูงเจ้าผู้ครองนครรัฐจากการศึกษาคัมภีร์โบราณ อ้างถึง
วีรกรรมและภูมิปัญญาของพระยาเมืองไชยที่แสดงให้เห็นว่าเป็นนักรบที่ชาญฉลาดเป็นผู้มีภูมิปัญญา
ควรยกย่องเป็นปราชญ์ ดังนี้

ด้านภูมิปัญญา คัมภีร์ไบเบิลเป็นผลงานที่ท่านได้จารไว้ด้วยลายมืออย่างสละสลวย แสดงถึง
ความเป็นผู้มีการศึกษาดีมีความสามารถ ถ้ามิใช่ผู้มีภูมิปัญญาสูงส่งและไม่ใช่คนล้านนางจะเขียนถึง
หัวข้อธรรมที่ลึกซึ้งไม่ได้ คัมภีร์ที่ท่านได้จารไว้คือ กาวิริติ ๔ ผูก วิสุทธิมรรค(โวหาร) เรื่อง พระ
สุตตันตปิฎก ๑๓ ผูก

ด้านวีรกรรม ท่านได้แสดงถึงความเป็นขุนศึกผู้เก่งกล้า ถึง ๓ สมัย คือ พ.ศ.๒๓๑๓ สมัยที่
สมเด็จพระเจ้าตากสินได้กอบกู้เอกราช แล้วยกทัพไปตีเชียงใหม่ พระยาเมืองไชยได้ยกไพร่พลมาราบ
ถวายบังคมขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมา สมเด็จพระเจ้าตากสินได้โปรดแต่งตั้งให้เป็น “**พระยาศรีสุริยวงศ์**”

และให้ไปในกระบวนทัพด้วย พ.ศ.๒๓๒๙ สมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ยกทัพขึ้นมาตีเมือง
เชียงใหม่ เจ้าฝ่ายพม่าผู้ครองนครเชียงใหม่แตกทัพหนีทัพไปอยู่เชียงแสน พระยาเมืองไชยร่วมกับ
พระยายอง ยกทัพตามไปตีเมืองเชียงแสนและจับตัวเจ้าพมามายถวายสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
พระยาเมืองไชยได้รับบำเหน็จรางวัลและให้ไปช่วยราชการที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๓๕๒ พระยา
เมืองไชย ได้อาสาช่วยตีเมืองเชียงตุงได้รับชัยชนะ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงมีความชื่นชม
โสมนัส บุนบำเหน็จและให้กลับมาครองนครเมืองแพร์ตามเดิมจนถึง พ.ศ.๒๓๕๘ เป็นเจ้าผู้ครองเมือง
แพร์องค์ที่ ๘ พระยาเมืองไชย จึงได้ชื่อว่า “**แม่ทัพเอก ๓ แผ่นดิน**”

วัดแม่หล่าย

วัดแม่หล่าย ตั้งอยู่เลขที่ ๓๒๐ หมู่ ๒ เดิม ปัจจุบันตั้งอยู่หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๐ ได้รับวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๐ เขตวิสุงคาม กว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๑ เมตร ที่ดินทั้งวัดมีเนื้อที่ ๕ ไร่ ๖๘ ตารางวา ตามโฉนดที่ดิน น.ส. ๓ ส.ค. ๑ - ๒๐๑๑๔

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดทางสาธารณะยาว ๕๘ เมตร

ทิศใต้ ติดทางสาธารณะยาว ๗ เมตร

ทิศตะวันออก ติดทางสาธารณะยาว ๘๐.๕๐ เมตร

ทิศตะวันตก ติดทางสาธารณะยาว ๗๐.๕๐ เมตร

มีที่ธรณีสงฆ์ (ไม่รวมกับที่ตั้งวัด) จำนวน ๒ แปลง เนื้อที่ ๗ ไร่ ๒ งาน ๗๕๑ ตารางวา ตามโฉนด น.ส. ๓ ส.ค. ๑ เลขที่ ๒๐๐๗๙ - ๒๑๙๖๑ ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลแม่หล่าย วัดแม่หล่าย

ประวัติวัดแม่หล่าย

ชุมชนใดที่ได้ก่อตั้งเป็นปึกแผ่นแล้วย่อมสร้างที่พึ่งพาทางใจขึ้นมา ชาวพุทธศาสนาก็ต้องสร้างวัด เพื่อให้เกิดรัตนตรัยแก้วสามประการ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีคำโบราณทางภาษาเหนือกล่าวไว้ว่า “บ้านเมืองใด ได้ยินเสียงฆ้อง เสียงกลอง เสียงมอญ (ครกกระเดื่อง) ต่ำข้าว เสียงตุ้เจ้าเทศน์ธรรม บ้านนั้นคือบ้านชุมเมืองเย็น” หากบ้านเมืองใดไม่มีเสียงทั้งสามสิ่งนี้ถือว่าเป็นบ้านร้อน (ร้อน) เมืองฮ้าย (ร้าย) ประชาชนอยู่ไม่เป็นสุข

ชุมชนบ้านแม่หล่ายก็เช่นเดียวกัน หลังจากผู้มีพลังทั้งหลายได้ส่งคนมาบุกเบิกสร้างบ้านแปลงเมือง จนหนาแน่นแล้ว โดยเฉพาะบ้านแม่หล่ายหมู่ที่ ๒ (เดิม) หรือแม่หล่ายกาด มีวัดในรูปของสำนักสงฆ์หลายแห่ง เท่าที่ปรากฏซากให้เห็นก็คือสำนักสงฆ์เหนือ คือ วัดปัจจุบันนี้ขึ้นไปประมาณครึ่งกิโลเมตร(เหนือน้ำ) และอีกแห่งหนึ่งคือที่บ้านใต้ คือ บ้านชุมเหล็ก

สำนักสงฆ์เหนือ เป็นที่ตั้งถาวรของวัดปัจจุบันนี้คำนวณตามอายุของต้นศรีมหาโพธิ์ใหญ่ และต้นตาล ๘ ต้นรอบๆ วัด (ปัจจุบันไม่เหลือให้เห็นแล้ว) คงจะมีมาราวปลายสมัยอยุธยา คือราว พ.ศ. ๒๓๐๐ คงมีพระสงฆ์มาจำพรรษาอยู่ และมีการบูรณะซ่อมแซมหลายครั้งหลายหน

จากหลักฐานที่มีอยู่ที่วัดแม่หล่าย ตำบลแม่หล่าย เป็นจารึกเกาหนังสือเหนือเขียนด้วยหมึกสีดำ กระดาษสีขาวอยู่ในกรอบไม้สี่เหลี่ยมผืนผ้าชุดเป็นรางลึกลงไปประมาณหนึ่งนิ้วครึ่ง กว้างประมาณแปดนิ้ว ยาวประมาณสิบสองนิ้ว ด้านหน้าปิดด้วยกระจกใสมีรอยแตกเป็นใยแมงมุม กรอบไม้แข็งแรงหนาทนทานคล้ายๆ อ่างหรือกระบะ (กะข้าวสมัยก่อน) ซึ่งเก็บไว้อย่างดีในท้องของเจ้าอาวาสบนกุฏิ : ถอดความได้ดังนี้

๑๒๓๓ ตัวปีร้างเม็ด เดือน ๕ แรม ๘ ค่ำ สารุพระมหาปา ลูกวัดหลวงเมืองแป้มาตั้งอยู่วัดนี้ ยามเมื่ออายุสาได้ ๑๒ วสา อยู่มารอดได้ ๑๒๔๑ ปี กัดเม็ดเดือน ๖ ออก ๑๓ ค่ำ วัน ๗ ปลุกพระวิหาร อยู่มารอดปีร้างสี่ เดือน ๙ ออก ๓ ค่ำ วัน ๕ ศักราช ๑๒๔๒ ตั้งก่อพระพุทธรูปเจ้าองค์ใหญ่นี้แล้ว มารอดศักราชขึ้นแถมเป็น ๑๒๔๓ ตัวปีร้างสี่ เดือน ๗ ออก ๘ ค่ำ วัน ๕ ปากันจะหลงพระวิหาร ปถมมูลสุครีธา หมายมีสารุสี่วิไซ และเป็นจิราณุปฐาก ชื่อว่า พุทธวงศ์ และสียมทุกตน หนภาพนอก หมายมี องค์เป็นเจ้าหัวหน้าผู้มีชื่อว่า เทพวงศา เมืองแพร์ และศรีธาผู้เฒ่าผู้หนุ่มทุกคนได้พากันสร้างพระวิหาร และอุโบสถ พระเจ้าใหญ่พระองค์นี้ไว้ให้เป็นที่สักการะบูชาแก่คน และเทวดาทั้งหลาย ผู้เข้าทั้งหลาย ขอรุ่งหื้อเป็นปัจจัยข้าวห่อ มัคคผล น้ำต้นตัวผู้ทั้งหลาย หื้อได้เข้าสู่เวียงแก้ว คือ นิพานในภัทธกัปอันนี้แท้ อย่าคลาดคลาแท้เตอะ (กรุณาอย่าแก้ไขต้นฉบับเดิมของวัดแม่หล่าย และโปรดรักษาถ้อยคำเดิมไว้ด้วย)

หลักฐานอีกชิ้นหนึ่งเป็นแท่งหินชนวนขนาดสูง ๓๒ นิ้ว กว้าง ๘ นิ้ว และหนา ๓ นิ้ว ผังตัวตั้งตรงหน้าฐานชุกชี พระประธานในอุโบสถ ดังนี้ “อุโบสถนี้เดิมพ่อเฒ่าแสนสีขวา และพระศรีวิไชย แสนคำ ได้สร้างขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๒๔๓ ตัวปีร้างสี่ได้ ๔๙ ปี ต่อมาเมื่อเดือน ๔ เหนือ ออก ๔ ค่ำ ขุนอนุภูลราชกิจ พระศรีวิไชย พร้อมทนายทายิกา ได้ปฏิสังขรณ์ขึ้น ขอให้มียายุ วรรณะ สุข พะละ เทอญ”

หมายเหตุ : หลักฐานนี้บันทึกด้วยหนังสือไทยภาคกลางเทียบจุลศักราช ๑๒๔๓ เป็นพุทธศักราชตรงกับ พ.ศ. ๒๔๒๔ ต่อมาอีก ๔๙ ปี ได้ปฏิสังขรณ์ขึ้นนั้นตรงกับ พ.ศ. ๒๔๗๓

ในหลักฐานฉบับนี้ระบุ พระศรีวิไชยอยู่ ๒ รูป รูปก่อน หมายถึง พระศรีวิไชย(แสนคำ) คงจะเป็นนามของสารุเจ้าพระมหาปา ที่ระบุในหลักฐานฉบับก่อน และระบุว่าท่านอายุสาได้ ๑๒ วสา แปลว่าขณะนั้นท่านอายุได้ ๓๒ ปีแล้ว ฉะนั้นท่านต้องเกิดปี ๒๓๙๒ คำว่า พระมหาปา นั้น เป็นชื่อใช้เรียกพระภิกษุสงฆ์ที่ได้รับแต่งตั้งให้ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาถึงลัทธิลังกาวงศ์ในเขตภาคเหนือ เช่น ต้นบุญแห่งล้านนา ผู้สร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ และคำว่า “ศรีวิชัย” ก็คงจะเรียกชื่อหรือตั้งเป็นชื่อพระที่อยู่ในสายนี้ทั้งหมด ในสมัยนั้นพระศรีวิชัย(หมด ศรีขวา)หรือตุ๊ปู่ของวัดแม่หล่ายก็ได้รับชื่อนี้ด้วย

วัดแม่หล่ายมีกำแพงอิฐล้อมรอบทั้ง ๔ ด้าน มีประตูเดินเข้า - ออก ทั้ง ๔ ทิศ มีต้นตาลสูงใหญ่อายุ เกิน ๑๐๐ ปีแล้ว เรียงอยู่ในกำแพงด้านทิศตะวันออก ๔ ต้น เรียงแถวอยู่นอกกำแพงด้านหน้า ๓ ต้น และอยู่นอก กำแพงด้านหน้า ๓ ต้น และอยู่นอกกำแพงทิศตะวันตก ๑ ต้น รวม ๘ ต้น ปัจจุบันต้นตาลทั้ง ๘ ต้น ถูกโค่นล้ม เนื่องจากมีความสูงอาจเป็นอันตรายต่อบ้านเรือนที่อยู่ใกล้วัดมีการปลูกต้นลิ้นจี่ ๒ ต้น ทดแทนต้นตาลที่ถูกตัด

มีสิ่งปลูกสร้างอยู่ในเขตกำแพงหรือเขตวัดอยู่หลายหลังจากประตูกำแพงด้านหลังทิศใต้ ลงสู่ที่ลุ่มมีบ่อน้ำ สวนสัก มีต้นสักหลายต้น และมีผู้ที่มีจิตศรัทธา สร้างห้องน้ำ ห้องส้วมจำนวน ๓ ห้อง เพื่อให้ชาวบ้านที่มาร่วม กิจกรรมของวัดได้ในการทำกิจธุระส่วนตัว

ในเขตกำแพงจากประตูด้านหลัง ไปสู่มุมกำแพงทิศตะวันตกเฉียงใต้ เลี้ยวขึ้นเหนือตามแนวกำแพงถึงประตู ทิศตะวันตกเป็นที่ตั้งของ “โอง” (กุฏิ) หลังใหญ่ เป็นอาคารไม้ เสาปูน ใต้ถุนสูงรูปตัว “ยู” อาคารหลังใหญ่เป็นอาคาร ที่ “เจ้าอาวาส” อาศัยอยู่มีห้องโถงโล่งกว้างขวางเป็นที่รับแขก มีห้องกันเป็นสัดส่วนอยู่หลายห้อง สำหรับเก็บของ ห้องพระ และห้องนอน พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้มีการรื้อและสร้างกุฏิใหม่แทนหลังเก่า

ถัดขึ้นไปทางทิศตะวันออกของกุฏิเป็นอาคารไม้ทั้งหลัง สร้างเป็นศาลาอยู่ระหว่างกุฏิกับโรงอาหาร เป็นที่รับแขก เป็นที่ทำบุญถวายเครื่องไทยทานและอาหารในวันพระ วันโกน หรือวันเทศกาลสำคัญต่างๆ

ถัดจาก “ศาลาเจ้าอาวาส” ไปทางทิศตะวันออกเป็นศาลาตั้งปูเป็นที่ประดิษฐานรูปปั้นตุ๋ปู้ (ครูบาศรีวิชัย หมดศรีขวา) โดยมีผู้บริจาคทุนทรัพย์สร้าง

จากประตูด้านหน้าเลาะกำแพงไปทางตะวันตกมีต้นมหาโพธิ์ขนาดใหญ่จำนวน ๑ ต้น และมีศาลาการเปรียญ เพื่อให้ทำกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญ สร้างเลาะกำแพงด้านตะวันตกไปจนถึงประตูด้านตะวันตก

ตรงกลางของพื้นที่เขตวัดเป็นที่ก่อสร้างวิหารและอุโบสถหันหน้าขึ้นสู่ทิศเหนือตามสมัยนิยม และคตินิยมของการสร้างวัดในยุคนั้น ศิลปการก่อสร้างเป็นศิลปะของชาวล้านนา เป็นอาคารก่ออิฐก่อปูน พื้นเทด้วยซีเมนต์ เสาวิหารมี ๘ ต้น คือ ๒ แถวๆ ละ ๔ ต้น เสาทำด้วยไม้แก่น ลงชาด ลงรักปิดทองด้วยลายกนกเครือเถาทุกต้น เกรือบนกเป็นไม้หลังคามุงด้วยกระเบื้อง เพดานมุงด้วยกระดานกันความร้อน ฐานชุกชี ลงชาดรักปิดทองลายบัวต่างๆ พระประธานองค์ใหญ่อยู่กลาง พระอันดับ ๒ ข้างซ้ายขวา ด้านขวาของชุกชีเป็นที่ตั้งของธรรมมาศน์โบราณ ตรงธรรม

เทศน์ตรงแท่นที่พระสงฆ์นั่งเทศน์นั้นผนังเจาะหน้าต่างเล็กๆ ไว้เพื่อระบายอากาศ และให้แสงสว่างเรียกหน้าต่างเล็กๆ ว่า “ป่องแมงจ๋อน” หน้าต่างมี ๘ ช่อง ด้านหลังมีประตูสำหรับพระสงฆ์เดินเข้า - ออก ด้านหน้าพระพุทธรูปเป็น “แท่นสังฆ์” สำหรับนั่งทำพิธีต่างๆ ของพระสงฆ์ ด้านหน้ามีประตูเข้าออก ๒ ข้าง บานประตูเป็นไม้ไผ่แผ่นหนา ๒ บาน ตกแต่งด้วยลายเครือเถา และทิวทาสวยงามมาก

นอกจากนี้ยังมี “ตุ๊กกระด้าง” ฝีมือดีตั้งอยู่หลังซุกซิกอีกคู่หนึ่งขนาดกว้างประมาณศอกหนึ่ง สูงราว ๕ เมตร แกะลายนาคเกี่ยวลงชาดรักปิดทองสวยงาม ฝาผนังทั้ง ๓ ด้าน เป็นรูปวาดเกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้า และอดีตชาติของพระพุทธเจ้าสวยงามมาก หลังคาประดับด้วย “จอกฟ้า” (ซ่อฟ้า) ใบมะกา (ใบระกา) ติดกระด้างสี ตรงปากของจอกฟ้าทั้งสองแขวน “มะเนียง” (กระด้าง) ยามลมพัดดัง “กิ้ง-ก้อง” วิเวกวังเวงแท้

สิ่งปลูกสร้างคู่กับพระวิหารคือ อุโบสถ ซึ่งสร้างเสร็จและฉลองในคราวเดียวกัน รอบอุโบสถมี “มะหินสีมา” ฝั่ง ๘ ทิศ ก่ออิฐถือปูน พื้นซีเมนต์ หลังคามุงกระเบื้อง

อุโบสถเป็นอาคารที่สำคัญในวัดเนื่องจากเป็นสถานที่ที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ทำสังฆกรรมซึ่งแต่เดิมการทำสังฆกรรมสงฆ์จะใช้เพียงพื้นที่โล่งๆ ที่กำหนดขอบเขตพื้นที่สังฆกรรมโดยกำหนดตำแหน่ง “สีมา” เท่านั้น ปัจจุบันมีผู้บวชมากขึ้น อีกทั้งภายในพระอุโบสถมักประดิษฐานพระประธานที่เป็นพระพุทธรูปองค์สำคัญ ทำให้มีผู้มาสักการะบูชาและร่วมทำบุญเป็นจำนวนมาก พระอุโบสถจึงถูกสร้างขึ้นเป็นอาคารถาวร และมีการประดับตกแต่งอย่างสวยงาม

พัทธสีมา (มะหินสีมา) คือ เขตที่พระสงฆ์กำหนดครอง โดยที่การกำหนดเขตสีมาต้องมีเครื่องหมายที่จะให้บุคคลทั่วไปหรือผู้ที่เข้าประชุมได้รับรู้ทั่วกัน พระพุทธองค์ได้ทรงอนุญาต ๘ ชนิด คือ ภูเขา ศิลา ไม้ ต้นไม้ จอมปลวก หนทาง แม่น้ำ และสระน้ำ วัดแม่หล่ายใช้ศิลา(มะหินสีมา) เป็นเขตที่กำหนดขึ้น

คำว่า พัทธ แปลว่า ผูก ต่อเนื่อง

คำว่า สีมา แปลว่า เขต แดน

ใบสีมา(มะหินสีมา) หมายความว่า แผ่นหินที่ทำเป็นเครื่องหมายบอกเขตพระอุโบสถหรือเขตวัดฝั่งดินเอาไว้รอบโบสถ์ ๘ จุด มีความหมายของที่ประชุมสงฆ์ที่มีข้อวัตรในการปฏิบัติให้พ้นทุกข์ในมรรค ๘ เป็นสำคัญ

วัดแม่หล่ายได้รับการดูแลบูรณะซ่อมแซมจากศรัทธาบ้านแม่หล่ายและชุมชนใกล้เคียง มีเจ้าอาวาส และพระลูกศิษย์วัดดูแลเอาใจใส่จนสะอาดเป็นที่ประทับใจต่อคนทั่วไป

เจ้าอาวาสวัดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีทั้งหมด จำนวน ๘ รูป ดังนี้

๑. พระศรีวิไชย แสนคำ (มหาปา)
๒. พระศรีวิไชย ศิริชัยโต (หมด ศรีขาว)
๓. พระอธิการยศ อุตตโม
๔. พระอินตา ขนติโก
๕. พระบุญศรี สุทธิจิตโต
๖. พระอธิการประยงค์ จิตบุญโญ
๗. พระอธิการประทีป จันทสโร
๘. พระเด่น วรธมโม (อนุภาพ)
๙. พระอธิการวิชาญ ปภัสสโร

ประวัติเจ้าอาวาสวัดแม่หล่าย ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

๑. นาม .. พระวิชาญ ปภัสสโร อายุ ๔๐ พรรษา ๕ หมู่โลหิต ปี
ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดแม่หล่าย
๒. สถานะเดิม .. วิชาญ นามสกุล บุตรปัญญา บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๖
ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
๓. สังกัดวัด แม่หล่าย เลขที่ ๑ หมู่ ๗ บ้านแม่หล่าย ตำบลแม่หล่าย
อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ รหัสไปรษณีย์ ๕๔๐๐๐
๔. โทรศัพท์ ๐-๕๔๖๔-๖๑๖๖ มือถือ ๐๘-๙๖๓๑-๘๗๙๙
๕. วัน/เดือน/ปีเกิด วังอังคาร ที่ ๒๗ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐
๖. บรรพชา เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ณ พัทธสีมาวัดสันหนองบัว
ตำบลเม็งราย อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย
พระอุปัชฌาย์ พระครูขันตริตนโนบล วัดสันหนองบัว
๗. อุปสมบท เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ณ พัทธสีมาวัดสันหนองบัว
ตำบลเม็งราย อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย
พระอุปัชฌาย์ พระครูขันตริตนโนบล วัดสันหนองบัว
๘. วิทยฐานะ
สามัญ ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๓ จากโรงเรียนร้องกวางอนุสรณ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗
นักธรรม สอบไล่ได้ นธ ชั้นตรี จาก วัดแม่คำมีตำหนักธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘
๙. ตำแหน่ง รักษาการเจ้าอาวาส วัดแม่หล่าย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘
ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วัดแม่หล่าย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๐

วัดบุญเจริญ

วัดบุญเจริญ ตั้งอยู่เลขที่ ๑๑๗ บ้านบุญเจริญ หมู่ที่ ๑ ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๗ เขตวิสุงคามสีมากว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร และประกอบพิธีผูกพัทธสีมาในปีเดียวกัน ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๔ ไร่ ๓ งาน มีเอกสารสิทธิ์เป็น โฉนดและมีที่ธรณีสงฆ์อีก ๑ แปลง เป็นโฉนดเช่นกัน

เขตติดต่อ

ทิศตะวันออก - ติดถนนหมู่บ้าน

ทิศเหนือ - ติดลำน้ำแม่หล่าย

ทิศใต้ - ติดถนนหมู่บ้าน

ทิศตะวันตก - ติดถนนหมู่บ้าน

ลำดับเจ้าอาวาส

๑. หลวงปู่กัณทะวิชัย

๒. พระอธิการวงศ์ ฐานวโร พ.ศ. ๒๔๙๓

๓. พระอธิการเถลิง กิตติวณฺโณ พ.ศ. ๒๕๑๔

๔. พระอธิการสมบุญ สันตจิตฺโต พ.ศ. ๒๕๓๕

แต่เดิมไม่มีใครทราบปี พ.ศ. ที่ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ มีเพียงการเล่าขานกันว่าเดิมนางวันเหลียว สาเหตุนี้สืบเนื่องมาจากมีสมัยก่อนมีการค้าขายเขาเดินทางเรือ ดังนั้นคนส่วนใหญ่เวลาพายเรือผ่านไปมา เขาจะเหลียวมองดูว่าวัดนี้สวยดี โดยสมัยนั้นหลวงปู่กัณทะวิชัยเป็นเจ้าอาวาสและครูบาวงค์เป็นรองเจ้าอาวาส พระ ๒ รูปเป็นพี่น้องกันมีสามเณรหลายรูป อยู่มาไม่นานวัดนางเหลียวก็ถูกแม่น้ำกัดเซาะจนตลิ่งพัง ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางศาสนาได้เลยเรือถอนมาสร้างใหม่ในปัจจุบัน พ.ศ. ๒๔๔๕ มีการสร้างกุฏิหลังแรก มีเนื้อที่ ๔ ไร่ สร้างด้วยหลังคามุงหญ้าคา ต่อมาได้สร้างวิหารด้วยอิฐปูนครึ่งไม้หลังคามุงด้วยดินขอ แล้วเกณฑ์ชาวบ้านสร้างกำแพงจนเสร็จ ท่านหลวงปู่ก็เลยเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดปากหล่าย” ต่อมาครูบาวงค์ก็ย้ายไปอยู่วัดบ้านหวด อ.งาว จ.ลำปาง จนถึงมรณภาพที่นั่น ต่อมาไม่นานหลวงปู่กัณทะวิชัยก็มรณภาพที่วัดปากหล่าย จึงแต่งตั้งหลวงปู่ตันเป็นเจ้าอาวาสแทน เมื่อกุฏิชำรุดท่านก็สร้างหลังใหม่แทน และท่านก็ลาสิกขาไป จึงแต่งตั้งเจ้าอาวาสขึ้นมาแทนใหม่ คือ พระแก้ว ต่อมาก็ลาสิกขาอีก จนเมื่อถึง พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้แต่งตั้ง พระอธิการวงศ์ ฐานวโร เป็นเจ้าอาวาส โดยมีพ่อหนานหลวงแก้ว ขอบุญนาคนเป็นมัฆทายก ได้ปรึกษาคณะกรรมการ ขอเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดบุญเจริญ” ก็ได้ลาสิกขา โดยพระเสี้ยมขึ้นรักษาการแทนก็ลาสิกขาไป เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ ทางวัดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้วมีพระประดิษฐ์ พุฑาโร รักษาการแทนเจ้าอาวาสก็ลาสิกขาไป แล้วก็แต่งตั้งพระอธิการสมบุญ สันตจิตฺโต พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้สร้างศาลาการเปรียญแล้วสร้างถนนเข้าวัดสร้างหอระฆัง ต่อมาก็ได้สร้างซุ้มประตู พ.ศ. ๒๕๔๗ ท่านก็ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระครูสุนทรพัฒนาคม เจ้าอาวาสปัจจุบัน

วัดกาช่องเหนือ

วัดกาช่องเหนือ ตั้งอยู่เลขที่ ๓๗ หมู่ที่ ๓ (บ้านแม่หล่ายกาช่อง) ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ สังกัดคณะสงฆ์ มหานิกาย ได้รับวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ เขตวิสุงคามสีมากว้าง ๘ เมตร ยาว ๔๐ เมตร ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๖ ที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ ๒ ไร่ ๕ ตารางวา มีเอกสารสิทธิ์ โฉนดเลขที่ ๑๘๗๐๔

เขตติดต่อของวัด(อุโบสถ)

ทิศเหนือ ติดกับ ถนนสาธารณะในหมู่บ้าน

ทิศใต้ ติดกับ ถนนสาธารณะในหมู่บ้าน

ทิศตะวันออก ติดกับ ถนนสาธารณะในหมู่บ้าน

ทิศตะวันตก ติดกับ ถนนสาธารณะในหมู่บ้าน

สิ่งปลูกสร้างภายในวัดประกอบด้วย

อุโบสถ ๑ หลัง

กุฏิ ๒ หลัง

ศาลาการเปรียญ ๑ หลัง

ศาลาเก็บของ ๑ หลัง (ปัจจุบันเป็นที่การสภาวัดนธรรม ตำบลแม่หล่าย)

หอฉันท์ ๑ หลัง

หอระฆัง ๑ หลัง

แต่เดิมในอดีตบริเวณวัดกาช่องเหนือเป็นที่รกร้างว่างเปล่า และบริเวณใกล้ๆกับนี้ก็มีอุดมสมบูรณ์ไปด้วยไม้นานาชนิด และอยู่ใกล้กับลำน้ำแม่หล่าย (ปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่า ปง หรือ โปง) ในปี พ.ศ. ๒๔๑๗ เดือน สิงหาคม (ปีชวด) ก็ได้มีหลวงปู่ธาระตะ และชาวบ้านหนองร่องอ้อซึ่งเป็นบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกับบ้านกาช่องใต้ ได้อพยพมาหากิน ขณะเดียวกันก็มีกลุ่มชาวบ้านกาช่องใต้ก็ได้ติดตามมาด้วย พอมาถึงบริเวณที่ใกล้กับลำน้ำแม่หล่าย ก็เห็นว่าตรงนั้นอยู่ติดกับลำน้ำที่อุดมสมบูรณ์มีผักมีปลา และร่มรื่นดี จึงพากันปลูกสร้างบ้านสร้างเรือนอยู่ที่นี่แล้วเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านแม่หล่ายกาช่อง” ชาวบ้านได้อาศัยอยู่ด้วยกันด้วยความร่มเย็นผาสุก หลวงปู่ธาระตะ ก็ได้พาชาวบ้านสร้างวัดขึ้นมา เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาของชาวบ้านที่นับถือกันทุกคน และให้ชื่อวัดว่า “วัดแม่หล่ายกาช่อง” ขณะนั้นเจ้าคณะจังหวัดแพร่ คือ เจ้าคุณอุบลี ได้เปลี่ยนชื่อวัดแม่หล่ายกาช่องมาเป็นวัดแม่หล่ายกาช่องเหนือ สาเหตุการเปลี่ยนชื่อวัดเพราะชาวบ้านนี้แยกมาจากคนในหมู่บ้านกาช่องใต้ ได้มาตั้งหมู่บ้านและวัดใหม่ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือจนถึงปัจจุบัน

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.๒๔๗๑-๒๕๕๘) มีเจ้าอาวาสกาช่องเหนือ ดังนี้

๑. หลวงปู่ครูนาระตะ ผู้สร้างวัด (มรณภาพ)
๒. พระอธิการหน่อ (มรณภาพ)
๓. พระอธิการแก้ว (มรณภาพ)
๔. พระอธิการอุทัยยะ(พ่อหนานวรรณะ) (ลาสิกขา)
๕. พระอธิการแต้ม กรุงศรี (ลาสิกขา)
๖. พระอธิการคันธะ ดวงตะ (ลาสิกขา)
๗. พระอธิการขาว อินทโร สมบุตร (มรณภาพ)
๘. พระอธิการเสาร์ คนทสโร เต่าทอง (ลาสิกขา)
๙. พระครูสังวรสีลวิมล จิตตสัโร (ตุลุลือ น้ำห่าย) (มรณภาพ) พ.ศ.๒๔๙๑-๒๕๓๗ = ๔๘ พรรษา
๑๐. พระอธิการวิญญา ยโสธโร (พระวิญญา **ป่วงเหมือง**) (ลาสิกขา) พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๘
๑๑. พระอธิการน้อย วรปัญญา (พ.ศ.๒๕๔๘-๒๕๕๘)

ประวัติครูบาศรีวิชัย(หมด ศรีขวา) ตู๋ปู้

ตามหลักฐานที่ปรากฏในวัดแม่หล่ายระบุว่าพระศรีวิชัยมีอยู่ ๒ รูป รูปก่อน หมายถึง พระศรีวิชัย (แสนคำ) คงจะเป็นนามของสาธุเจ้าพระมหาปา (คำว่าพระมหาปาเป็นชื่อใช้เรียกพระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งให้ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลักทิศทั้งสี่ในเขตภาคเหนือ)

คำว่า ศรีวิชัย เป็นชื่อที่ใช้เรียก หรือตั้งเป็นชื่อพระเป็นต้นบุญแห่งล้านนา

ครูบาศรีวิชัย (หมด ศรีขวา) ตู๋ปู้ เป็นลูกชายคนสุดท้องของพ่อเผ่า ท้าวศรีขวา(วัน) ก็คือพ่อแสน สีขวา กับแม่เผ่าคำปุ่น เกิด พ.ศ. ๒๔๒๔ และเมื่อปี ๒๔๒๔ มีการฉลองวัดแม่หล่ายที่สร้างเสร็จ ในครั้งนี้มีพระเถรมาบวชกันหลายรูป ตู๋ปู้ (ครูบาศรีวิชัย หมด ศรีขวา) มีอายุครบ ๑๐ ปี ได้บวชเณรร่วมกับพี่ชาย ๒ คน แต่พี่ชายทั้งสองได้ลาสิกขาไปก่อนคงเหลือสามเณร หมด ศรีขวา อยู่ศึกษาเล่าเรียนต่อหลังจากสามเณรหมด ศรีขวา อายุครบ ๒๐ ปีแล้วก็อุปสมบทเป็นพระภิกษุ มีพระมหาปา แสนคำ เป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อพระภิกษุ หมด ศรีขวา มีพรรษาเกินกว่าสิบพรรษาเป็นพระเถระทางฝ่ายสงฆ์ก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดแม่หล่ายในปี ๒๔๕๐ พระมหาปา แสนคำ ก็เดินทางกลับไปจำพรรษาที่วัดหลวงในเวียงตามเดิม

“ตู๋ปู้” ศรีวิชัย (หมด ศรีขวา) เป็นหมอแผนโบราณมีความรู้ในทาง “ฮมยา” สมุนไพรประเภทยาลม ยาปี ยา ลูกกลอน แก้อาการปวดโรค เก็บไล่ซวด ไล่โหลแก้ว ตั้งเรียงไว้ริมฝาบนกุฏิมากมาย ใครเจ็บป่วยก็มาขอยาตู๋ปู้กินไม่กี่วันก็หาย บางรายก็เอาขวดน้ำมาขอเอาน้ำมนต์ไปกิน นอกจากนี้ยังมีความรู้ด้านต่อกระดูก เสริมกระดูก จัดกระดูกเข้าเฝือกอ่อน เฝือกแข็ง ทำราวคูฝักเดินเหล่านี้ตู๋ปู้มีความชำนาญ ตลอดจนทำน้ำมัน น้ำมนต์ น้ำมังงาเสกประคบ ทานวด เคาะด้วยค้อนสำลี ประคบด้วยน้ำอุ่นน้ำเย็นสลับกันควบคู่กันไปอีกด้วยจนเป็นที่เลื่องลือไปทั่ว

ตู๋ปู้เป็นพระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ไม่ได้สะสมทรัพย์สมบัติใดๆ ไว้เลย เพราะท่านบวชเณรตั้งแต่อายุสิบขวบ และครองผ้าเหลืองในสมณเพศตลอดอายุขัยของท่าน นอกจากไม่ได้สะสมทรัพย์สมบัติแล้วก็ไม่เคยสร้างเครื่องรางของขลังใดๆ ไว้เลย

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ มีลูกศิษย์ของท่านหลายคนได้สร้างเหรียญปั๊มพิมพ์รูปไข่ หูในตัว เนื้อทองแดง รมดำกับไม่รมดำ ด้านหน้าเป็นรูปครึ่งขององค์ตู๋ปู้ ครองจีวรห่มคลุม ข้างล่างเขียนข้อความว่าหลวงพ่ศรีวิชัย ด้านหลังเป็นยันต์หัวใจ พระไตรปิฎกเขียนหนังสือเหนือ ๕ ตัว คือ “อะ สิ วิ สุ อะ” และมีข้อความเขียนว่า วัดแม่หล่าย เป็นเหรียญที่มีอนุภาพมาก ทั้งโชคลาภ เมตตามหานิยม

ตู๋ปู้ (หมด ศรีขวา) ท่านมรณภาพในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ รวมอายุได้ ๗๙ ปี ๕๙ พรรษา

อ้ายหวันเฒ่า

อ้ายหวันเฒ่า หรือ อ้ายหวันยักซ์ เป็นใคร ทำไมชาวบ้านแม่หลาย จึงรู้จักตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๘๓ – ๒๔๘๔ ตรงผนังหน้าอุโบสถด้านขวา คือทางทิศตะวันออก มีรูปวาดด้วยสีน้ำมันของชายผู้หนึ่ง สูงประมาณ ๑๗๐ – ๑๘๐ ซม. ยืนถือปืนจังก่าอยู่ ผู้เฒ่าผู้แก่สมัยนั้นเล่าว่านั่นคือรูป “อ้ายหวันเฒ่า” จอมโจรสลือชื่อของจังหวัดแพร่ สมัยราว พ.ศ. ๒๔๕๐ – ๒๔๕๒ สมัยปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ บ้านเรียกชื่อโจรผู้นี้ว่า “ไอ้หวันยักซ์” เรื่องราวเป็นอย่างไร ว่ารูปวาดของไอ้หวันยักซ์จึงมาอยู่ที่หน้าอุโบสถนี้ ยังหาคำตอบที่ชัดเจนไม่ได้ แต่เรื่องราวของจอมโจรไอ้หวันยักซ์หรือ “อ้ายหวันเฒ่า” พอมีเค้าโครงดังนี้

อ้ายหวันเฒ่าเป็นคนในเวียง เกิดที่บ้านใหม่ใกล้กับสามแยกปากทางเข้าบ้านนาแหลม รับราชการเป็นตำรวจกองเมือง ตอนหลังทะเลาะกับเจ้านายศรัทธาตำรวจตรี และได้ชำนายตำรวจคนนี้ตาย นายหวันจึงยึดเอาเป็นของเจ้านายมาได้กระบอกหนึ่ง หนีออกมาเป็นโจร มีสมัครพรรคพวกมาก มีอิทธิพลอยู่ในเขตบ้านนาแหลม เหมืองหม้อ บ้านถิ่น น้ำชำ แม่หลาย ขึ้นไปถึงหมู่บ้านแม่คำมี บ้านแม่ยาง ฯลฯ เขตอำเภอเมืองทั้งสิ้น

นายหวันมีญาติสนิทคนหนึ่งในบ้านแม่หลาย บ้านติดอยู่กับวัดแม่หลายทางทิศตะวันออก ชาวบ้านเรียกว่า “ไอ้หวันน้อย” และ ไอ้หวันน้อยก็กลายเป็นสมุนมือขวาของอ้ายหวันเฒ่าร่วมกับพรรคพวกอีกราวสิบคนออกปล้นจี้ อาละวาดในเขตหมู่บ้านต่างๆ ก่อนที่จะออกไปปล้นจี้จะมีการตีฆ้องตีกลองร่ำเป็นสัญลักษณ์ทุกครั้งไป เนื่องจากว่านายหวันเฒ่าเป็นคนรูปร่างสูง ผิวดำ อดทนอดกลั้น เป็นคนรูปหล่อ ไม่ว่าลูกเมียใครหากนายหวันเฒ่าต้องการก็จะตกเป็นเมียของเขา เหตุเพราะนายหวันเฒ่ามีญาติสนิทอยู่ข้างวัดแม่หลาย จึงยึดเอาวัดแม่หลายโดยเฉพาะในอุโบสถเป็นที่หลบซ่อนเป็นประจำ

ในราวปี พ.ศ. ๒๔๕๒ ตามหนังสือชีวประวัติขุนอนุภูลราชกิจ (เมือง ชมพูมิ่ง) หน้า ๒๓ ได้กล่าวถึง “พระยานาถ” อดีตผู้บังคับการตำรวจจังหวัดแพร่ ในเรื่องการสร้างฝายแม่หลาย กล่าวว่า พระยานาถคนนั้นแหละ เป็นคู่ปรับชับเคียงกับอ้ายหวันเฒ่าอย่างหนัก และมีการยิงต่อสู้กันที่บ้านนาแหลม อ้ายหวันเฒ่าได้รับบาดเจ็บถึงที่หัวเข้า ลูกน้องพาหนีไปกบดานอยู่ในหมู่บ้านใกล้วัด ตู้อู๋ครุบาทศรีวิชัยหมัดก็ได้ดูแลรักษาจนเกือบหาย นายหวันเฒ่าก็เดินทางไปบ้านนาแหลม และถูกยิงอีกครั้งจนทันทิษขาดแผลไม่ไหว เสียชีวิตลงในหมู่บ้านนาแหลม ศพของนายหวันเฒ่าถูกแห่ประจานรอบๆ ในเวียง และถูกตัดหัวเสียบประจาน

ที่วาระรูปวาดของอ้ายหวันเฒ่าที่ปรากฏบนผนังหน้าอุโบสถวัดแม่หลายนั้นมาอย่างไร ใครเป็นคนวาด และวาดด้วยเหตุใด วาดเมื่อไหร่ ก็คงหาคำอธิบาย และคำตอบที่ชัดเจนได้ยาก เพราะตอนเป็นเด็กๆ พวกผู้ใหญ่เขาเล่ากันว่าผีของไอ้หวันยักซ์นั้นดุ พวกเด็กๆ กลัวมากไม่กล้าเดินไปทางนั้นคนเดียว แต่ถึงอย่างไรรูปวาดเหล่านั้น ขณะนี้ได้ลบเลือนหายไปโดยสิ้นเชิง คงเหลือแต่อดีตที่เล่าขานกันมา ปัจจุบันเด็กๆ คงจะไม่รู้จักไอ้หวันเฒ่าอีก เพราะไม่มีใครที่จะจดจำอดีตที่ผ่านมาอีกแล้ว คงเหลือแต่ความทรงจำของคนรุ่นเก่าๆ เท่านั้น

เจ้าพ่อชุมเหล็ก หรือเจ้าพ่อข้อมือเหล็ก

ดงชุมเหล็กตั้งอยู่ในเขตแม่หล่าย หมู่ที่ ๒ เป็นป่าดงดิบมีดครั่งด้วยต้นตะเคียนทอง ต้นยาง และไม้อื่นๆ โดยเฉพาะต้น “ตูมกามแดง” หรือ “ต้นมะตึ่ง” ภาคกลางเรียกว่า “ต้นแสลงโทน” “แสลงใจ” หรือ พญามือเหล็ก เป็นต้นไม้ที่มีสารพิษเป็นยาเบื่อ หมอแผนไทยจะนำมาใช้เป็นเชื้อกระสายทำเป็นยาแก้ ยากัน ยาอายุวัฒนะ หรือยาระบายอื่นๆ ได้มากมาย

ดงชุมเหล็ก มีเจ้าพ่อคุ้มครองอยู่เรียกว่า “เจ้าพ่อชุมเหล็ก” หรือเจ้าพ่อข้อมือเหล็ก หรือเจ้าปู่ข้อมือเหล็ก จะมีหอผิอยู่ตรงปากทางเข้าดง มีแม่แดงผู้เฒ่าผู้แก่หมู่ที่ ๒ เป็นย่าที่นั้ง หลังสงกรานต์ทุกปีจะมีการเลี้ยงผี หรือเจ้าปู่ข้อมือเหล็กกันเป็นประจำ ปัจจุบันชาวบ้านหมู่ที่ ๒ จะรวมตัวกัน โดยการนำของผู้นำชุมชนร่วมสืบทอดการจัดงาน เรียกว่า “ไหว้สาเจ้าปู่ข้อมือเหล็ก” เป็นประจำทุกปี โดยมีย่าที่นั้งสืบทอดต่อๆ กันมาชาวบ้านจะนำไก่ต้ม ไช้ต้ม มะพร้าว ผลไม้ เหล้าขาว ขนมหวานต่างๆ มาถวายเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชุมชนและร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ บางครั้งชาวบ้านจะมานับนาศานกล่าวในเรื่องการคัดเลือกทหารเกณฑ์ การสอบคัดเลือกแข่งขันงานราชการ ของบุตรหลาน ทั้งนี้เรื่องราวทั้งหมดจะเป็นอันเดียวกับเจ้าพ่อพญาข้อมือเหล็กแห่งลุ่มน้ำวังหรือไม่ ไม่มีหลักฐานแน่ชัด ต้องให้เด็กและเยาวชนรุ่นหลังลองสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมเรือเล่าประวัติในอดีตจะดีมาก

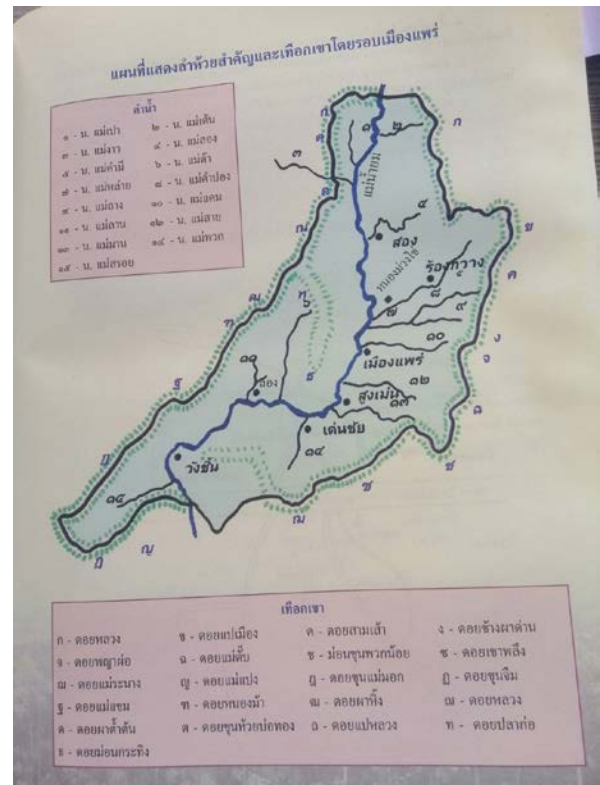
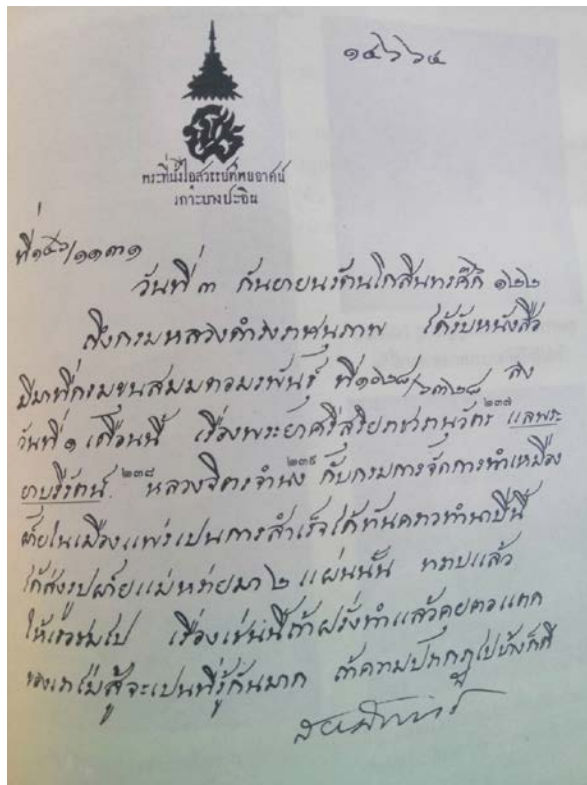

ฝายบ้านแม่หล่าย

ประวัติศาสตร์เมืองแพร่ (ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๐) หน้า ๓๐๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีลายพระหัตถ์ถึงเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ดังนี้

๑. ตรา จปร.

๒. แผนที่ลำห้วย

น้ำแม่หล่าย เกิดจากน้ำแม่กลาง และแม่คำปองจากดอยช้างผาด่าน และเทือกเขาทางตะวันออกไหลมารวมกันที่บ้านเวียง อำเภอร่องขวาง เกิดเป็นน้ำแม่หล่าย ไหลลงสู่แม่น้ำยม ที่ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ หนังสือแจกในงานศพ กำหนดการฌาปนกิจศพขุนอนุภูลราชกิจ (เมือง ขมพุมิ่ง) ณ เมรุตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เดือนมีนาคม ๒๔๙๕ หน้า ๒๑ - ๒๘ ได้กล่าวถึงการทำเหมืองฝายแม่หล่าย ขอดัดความบางตอน ดังนี้

“ฝายแม่หล่าย” มีผู้คิดสร้างมาหลายครั้งแต่ต้องประสบความล้มเหลว เพราะมีอุปสรรค ดังนี้

รายแรก คือ ห้างบุญเย็น(บริษัทกิมเซ็งหลี) ได้ใช้ไม้ซุงกั้นแม่น้ำ ดิน และทรายถมแต่พอถึงฤดูน้ำหลากก็พังทลายใช้การไม่ได้

รายที่สอง คือ พระยาบุรีรัตน์ (เจ้าพ่อปู้รี) ผู้เป็นเจ้า และมหาเศรษฐีแห่งจังหวัดในสมัยนั้นก็ได้จัดทำขึ้นอีกโดยวิธีคล้ายคลึงกับห้างบุญเย็นแต่ทำแข็งแรง เน้นหนากว่า และใช้ช้างขึ้นเหยียบบนหลังฝายเพื่อให้แน่น แต่ในที่สุดก็พังลงอีก

รายที่สาม คือ พระยานาถ อดิษฐ์บังคับการตำรวจจังหวัดแพร่ได้เกณฑ์คนจัดทำอีกครั้ง และทำให้แข็งแรงขึ้นไปอีก แต่ก็ประสบความล้มเหลวเช่นเคย

รายสุดท้ายชาวบ้านได้เชิญนายคำตัน(ลาวจากหลวงพระบาง) นายคำตันเกิดราว พ.ศ. ๒๔๑๕ ที่บ้านสวนเขื่อนเหมืองหม้อ(สมัยนั้นเขาเรียกกันอย่างนั้น) อำเภอมือง จังหวัดแพร่ บรรพบุรุษของนายคำตันมาจากล้านช้างราชอาณาจักรลาวนายคำตันได้บวชเรียนอยู่หลายปีมีความรู้ความชำนาญทางช่างไม้ช่างเหล็กเป็นอย่างดีเคยช่วยงานการสร้างฝายมาหลายแห่ง เช่น ฝายแม่แคม ฝายสวนเขื่อน ฯลฯ ตอนหลังได้รับการติดต่อให้มาซ่อมแซมบูรณะฝาย

แม่หลายหลายครั้ง เนื่องจากลำน้ำแม่หลายไหลเชี่ยว กระแสน้ำแรงทำให้ฝายพังอยู่เป็นประจำ

ต่อมาจนกระทั่ง ปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ชาวบ้านแม่หลายมี นายอินทร์ หล่ายศรี นายไหล เดชอุปการ ขุนจำนง เดชอุปการ กำนันไหว (กำนันแม่คำมี) และนายใจมา กันนะลัย(กะนะลัย) ได้พร้อมใจกันให้ขุนอนุภูลราชกิจ(เมือง ชมพูมิ่ง) มาเป็นหัวหน้าทำฝายแม่หลายอีกครั้ง แล้วก็มิอุปสรรคหลายครั้งเนื่องจากลำน้ำแม่หลายไหลเชี่ยว กระแสน้ำแรงทำให้ฝายพังทุกครั้งในฤดูน้ำหลาก

ชาวบ้านแม่หลายได้มีความเห็นร่วมกันว่าฝายแห่งนี้ควรจะมีเจ้าที่เจ้าทางปกปักรักษา จึงมอบหมายให้นายต้น สนวนใหญ่ นายอินทร์ หล่ายศรี พ่อเจ้าหนานเขียว วงศ์เมืองแก่น พ่อหนานคำน้อย อินทรีย์ แม่เขียวกับแม่จันทร์เป็ง (ลูกสาวพ่อคำตัน-แม่เขียว) เดินทางไปอัญเชิญเจ้าพ่อล้านช้าง ประเทศลาว ซึ่งเป็นบ้านพี่เมืองน้อง เป็นบรรพบุรุษของตระกูลของคนบ้านแม่หลายหลายตระกูล แต่การไปคราวนั้นไม่ได้เจ้าพ่อล้านช้างภาคใหญ่มา แต่ได้เจ้าพ่อภาคเล็กมาก็คือ เจ้าพ่อช้างแดง เจ้าพ่อทั้งสองเลือกเอาแม่จันทร์เป็ง “ยาที่นั่ง - นางทรง เอาแม่เขียวเป็น เจ้าจ้ำ-ปั่นวี”

เมื่อกลับมาถึงบ้านแม่หลายก็สร้างหอขึ้นสองแห่ง คือ ที่หน้าฝายแห่งหนึ่งเป็นของเจ้าพ่อแสนช้างทำหน้าที่ปกปักรักษาฝาย อีกแห่งหนึ่งเป็นศาลของเจ้าพ่อช้างแดง ซึ่งตั้งอยู่ในเขตบ้านของแม่จันทร์เป็ง มีหน้าที่ปกปักรักษาคนในหมู่บ้าน ส่วนเครื่องเซ่นประจำปีนั้นมีหมากพลู กล้วย อ้อย ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ข้าวตอกดอกไม้ รูปเทียน ส่วนอาหารนั้นเจ้าพ่อแสนช้างกิน “ผักเขา” คือ เนื้อควาย ส่วนเจ้าพ่อช้างแดงนั้นกิน “แมงย่องแย้ง” คือ ไก่เหล้าขาว

เมื่อมีฝายก็มีคลองส่งน้ำ คลองส่งน้ำที่ต่อจากอ่างหน้าฝายนั้นเรียกว่า “เลาเหมือง” เป็นเหมืองใหญ่ กว้างลึก จนถึง “แต” หรือ “พนัง” แบ่งน้ำลงสู่เหมืองซอย มีเหมืองซอยใหญ่อยู่ ๕ เหมือง เหมืองซอยเล็กอยู่หนึ่งเหมืองเรียกว่า “เหมืองฟู” เรียงลำดับจากเหนือสู่ใต้ดังนี้

๑. เหมืองปู่จำ ไหลจากพนังเลาเตินแพะผ่านทิศเหนือของบ้านหัวทุ่ง(หัวโค้ง) ลอดถนนสายแพร่-น่าน ไหลเข้าไปเลี้ยงนาในตำบลแม่คำมีต้นม่วง แม่คำมีวังช้าง ยาวประมาณ ๓ กิโลเมตร

๒. เหมืองสันหม่านะ ไหลจากพนังผ่านทุ่ง “โซเหล” ลอดถนนสายแพร่-น่าน ทางทิศใต้ของบ้านหัวทุ่งผ่าน “ทุ่งโน” ไปสิ้นสุดที่นาบ้านแม่คำมีสันป่าสัก ยาวประมาณ ๓ กิโลเมตร

๓. เหมืองหลวง ถือเป็นเหมืองกลางไหลผ่านทุ่ง “โซเหล” ลอดถนนสายแพร่-น่าน ผ่านทุ่งโนไปสุดเขตนาของบ้านแม่คำมีสันป่าสักบริเวณใต้ “สันปูเลย” ยาวประมาณ ๓.๕ กิโลเมตร

๔. เหมืองสันป่าคำ ไหลผ่านทุ่ง “โซเหล” ผ่าน “เหล่าทุ่งไธ้” ผ่านเหนือโรงน้ำแข็งเก่า ลอดถนนสายแพร่-น่าน ผ่านทุ่งโน “ทุ่งไธ้” ยาว ๓ กิโลเมตร

๕. เหมืองพ่อเลี้ยงเมือง ไหลผ่านทุ่งข้าวคอก ทุ่ง “โซเหล” ผ่านนาล้อมยาวประมาณ ๔ กิโลเมตร

๖. เหมืองฟู คือเหมืองเล็กๆยาวประมาณ ๑.๕ กิโลเมตร

ฝายแม่หลายเลี้ยงนาในเขต ๒ ตำบล คือ ตำบลแม่หลายเกือบทั้งหมดและแม่คำมีต้นม่วง แม่คำมีวังช้างแล้วแม่คำมีสันป่าสัก พื้นที่นาเลี้ยงน้ำประมาณ ๒๕๐๐ ไร่ อยู่ทางทิศตะวันออกของถนนสายแพร่-น่าน ประมาณ ๕๐๐ ไร่ ส่วนทางทิศตะวันตกของถนนสายแพร่-น่าน ประมาณ ๒๐๐๐ ไร่

* ปัจจุบันจำนวนพื้นที่นาอาจขาดหายไปบ้าง เนื่องจากมีถนนยันตรกิจโกศลทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ เป็นสายหนึ่งของทางหลวงเอเชียสาย ๑๓ ตัดผ่าน

